

БЪЛГАРИЯ И ЧЛЕНСТВОТО НА ТУРЦИЯ В ЕС

Огнян Минчев

Сред всички европейски страни, България първа и най-силно ще изпита последствията от присъединяването на Турция към ЕС. Турското членство, разбира се, ще има някои положителни ефекти, преди всичко върху българската икономика – доколкото тези ефекти не са вече консумирани през последните години от общия безмитен пазар на Балканите. Дилемите и предизвикателствата пред българската държава и общество обаче ще бъдат много повече и по-сериозни, отколкото положителните ефекти. Първото сериозно предизвикателство е свързано с драматичния дисбаланс на демографските тенденции между Турция и България, както и между етническите групи в самата България. Още днес, далеч преди да бъде приета за член на ЕС, Турция настоява за отмяна на визовия режим за пътуване на турски граждани в България. Когато един ден – след членството на Турция в ЕС - това неизбежно се случи, за броени години съотношението между етническите българи, поддържащи най-ниската демографска динамика в Европа и демографски експанзиращите – и мигриращи на запад турци, ще се промени съществено. Ако днес около 10 на сто от гражданите на България са етнически турци, то след падането на визовите ограничения на българска територия бързо ще се установи съотношение, подобно на това в днешен Кипър. Не е необходимо да разглеждаме този процес непременно като „конспирация” на Турция спрямо България – достатъчно е да имаме предвид нарастващата маса – между 5-6 милиона мигриращи от източен Анадол турци и кюрди към турския индустриален запад (Истанбул, Бурса, Измир), който вече не е в състояние да ги интегрира. Дори само половината от тях – 2-3 милиона – да тръгнат към Европа, а 10 на сто да останат в България – това са 200 – 300 000 души. И това е само началото...

На територията на България вече съществува организиран потенциал за посрещането и интегрирането на имигрантски вълни от Турция. В продължение на 15 години турската етническа партия в България – Движението за права и свободи (ДПС) - провежда последователна политика с две лица. **Първото лице**, публично обърнато към обществото е лицето на една умерена, добре пласирана в институциите, разумна етническа партия, която се грижи за гражданската интеграция на българските турци и част от другите мюсюлмани в демократичното общество. Заедно с другите основни политически сили в България от началото на 90-те години, ДПС даде своя принос за преодоляване на резултатите от т.нар. „възродителен процес” – насилствената смяна на имената и репресията срещу идентичността на българските турци, организирана и проведена от комунистическия режим през втората половина на 80-те години. Имената и гражданските права на турците в България бяха възстановени, а гражданската им реинтеграция в българското общество бе осъществена с помощта на ДПС и останалите демократични обществени движения в страната.

Другото лице на ДПС е лицето на една централизирана, монополна етническа корпорация, която провежда бавна, упорита и настъпателна стратегия за изолиране на етнически смесените региони на България изцяло под своя хегемония и контрол. **Първата стъпка** към този етнотериториален монопол бе направена с монополизирването на вота на турското население в полза на ДПС. Чрез механизмите на патриархално-родовия контрол, икономическата и административната репресия ДПС на практика отне правото за демократичен избор на българските турци. Или гласуваш за ДПС, или общността те изолира и изхвърля. По този начин смесените райони, в които доминира турския етнос бяха поставени под тотален административен контрол от страна на ДПС. Първоначално чрез институциите на общинската власт, а след 2001 г. – и посредством масираната концентрация на власт и политическа корупция в ръцете на ръководството на ДПС, участващо в националната правителствена коалиция. Административната пирамида в смесените региони бе изградена изцяло от членове и поддръжници на ДПС, голямото мнозинство от тях – етнически турци. Но не етническият състав на общинските и областните институции, а властовият монопол на ДПС като етнокорпоративен политически монопол е съществен за разбиране на процеса на „отцепване“ на смесените територии извън властовия контрол на националната българска държава и извън публичния контрол на българското гражданство и обществено мнение.

Втората стъпка към изграждането на система за тотален етнокорпоративен контрол върху смесените региони бе тихият, но динамичен процес на концентрация на икономически ресурси в тях – преди всичко ресурси на корупционно преразпределение чрез властовите позиции на движението, култивирани „обръчи от фирми“ и бизнесмени, пряко подчинени на политическото ръководство и лидера на ДПС. Наблюдава се и частично оживление на външните инвестиции на турския бизнес, засега без решаващо значение за стопанското развитие на тези региони.¹ Една такава икономическа стратегия прави възможно бързото мобилизиране на целия потенциал на смесените райони под контрола на послушната администрация с цел постигане на определени политически приоритети. В сравнение с българската национална държава, която през последните 15 години преживява една от най-острите институционални кризи в своята история, етнополитическата корпорация на ДПС и *Ахмед Доган* се радва на отлично институционално здраве и централизиран потенциал за ефективно политическо действие. На практика ДПС все повече се превръща в „държава в държавата“, тъй като неговите действия не подлежат на реален контрол от страна на националните институции – напротив, самото Движение използва блестящо слабостта на българския държавен организъм за проникване и извличане на максимален корупционен ресурс в услуга на своя етнокорпоративен дневен ред.

Третата стъпка, която предстои да бъде осъществена в контекста на турската интеграция в Европа е поемането на имигранти от турски и мюсюлмански произход в структурите на вече стабилно изградената етнокорпоративна автономия на ДПС от българската държава. Този процес може да бъде организиран по различни схеми – бързо и внезапно, на вълни, с различни във времето

териториални стратегии в Североизточна и Южна България. Ако съдим по досега реализираната стратегия на ДПС за етнокорпоративна монополизация на смесените райони, поемането на имигранти ще бъде бавно, незабележимо, с акцент върху псевдо-легалното пребиваване (след изтичане на официално разрешен срок на пребиваване с туристическа или работна виза) на пришълци в затворените мюсюлмански общности и постепенното им интегриране и легализиране в рамките на тези общности – приемници. Монополният административен контрол на ДПС в тези региони и „гъвкавото” прилагане – или заобикаляне на закона ще прикрива ефективно от българското обществено мнение и националните институции нарастването на тази маса от полулегални имигранти. Стратегията на „капката вода” – за бавно и незабележимо, на ежедневна основа, нарастване на турската имиграция – отново ще бъде приложена с цел да не бъдат провокирани отбранителните инстинкти на мнозинството етнически българи, изпитващи страх от всяка – реална или имагинерна – турска експанзия.

На всички етапи от развитието на етнокорпоративната стратегия на ДПС за монополизация на смесените райони, турската държава оказва дискретна, но твърда и неотклонна подкрепа на *А. Доган* и неговия екип. Турски дипломати, депутати и министри са чести гости на митингите и политическите срещи на Движението. На всички парламентарни избори, провеждани в България през последните 15 години, пребиваващите постоянно в Турция български изселници със запазено българско или придобито двойно гражданство са масово организирани да гласуват или в ракритите на турска територия избирателни секции (през 2005 г. над 70 секции в районите с концентрация на изселници от България) или да пътуват с автобуси до България. Пътуване с автобуси се организират особено масово при провеждане на общински избори в България. Тази масирана организация се осъществява от изселническите организации с пряката подкрепа на турската държава. През последните 15 години бяха системно осуетявани всички опити за възникване на партия – алтернатива на ДПС и за реален демократичен избор на българските турци. Вместо това активистите на ДПС организират системни схеми за контрол върху тяхното гласоподаване – т.нар. „индийска нишка”² и др. В резултат на тази система за монополен контрол върху българските турци – изселници или постоянно живеещи в България, гласовете подадени за ДПС в техните общности възлизат на 90 - 95 на сто от гласувалите, като останалите няколко процента „отклоняващи се” гласове обикновено са невалидни или грешно попълнени бюлетини.

Съчетанието между процеса на европейска интеграция на Турция и етнокорпоративния монопол на ДПС върху общността на българските турци изправя българското общество и държава пред трудни предизвикателства и пред необходимостта от бързи мерки за гарантиране на суверенитета, демократичния правов ред и перспективата за оцеляване и развитие на българската национална общност в бъдещето. Четири предпоставки тук са особено важни. **Първо**, българската държава трябва да продължи да подкрепя турското членство в ЕС, при положение че бъдат спазени условията за адаптация на турското общество и държава към стандартите на Европа. **Второ**, българската държава трябва да

формулира и отстоява своите специфични интереси и изисквания в контекста на турското присъединяване към ЕС. Примерни образци на подобна национална позиция могат да се открият в условията, които Полша постави пред Германия по време на преговорите за членство в ЕС, свързани с имиграция, имуществени въпроси, свободна търговия на земя и др. **Трето**, българската държава и общество трябва да положат всички възможни усилия в рамките на демократичната обществена и политическа система за деблокиране на етнокорпоративния монопол на ДПС върху общността на българските турци и гарантиране на тяхното право на свободен избор. **Четвърто**, деблокирането на монопола на ДПС трябва да бъде публична стратегия, подкрепена от ЕС и демократичното европейско гражданско общество. Както ръководството на ДПС, така и подкрепящите го турски държавни институции трябва да решат дали желаят обезправяването на българските турци под авторитарния контрол на ДПС да се превърне във „визитна картичка“ на очакваната от Турция интеграция в Европа.

Тази тематика и аргументация сложно се преплита с традиционните аргументи на антизападните и авторитарни версии на българския отбранителен национализъм, за който „турската заплаха“ е приоритетна тема за дискусия и действие. Това създава коварното усещане, че всеки проблем, свързан с поведението на ДПС, Турция или междуетническите отношения в България е непременно измислен и манипулиран от антидемократично настроени български националисти. Затова, нека бъдем наясно. Българските граждани, които биха искали да се отнасят към българските турци така, както например турската държава се отнася към кюрдите са незначително, пренебрежимо малцинство. Категоричното отхвърляне на практиките на т.нар „възродителен процес“ от страна на голямото мнозинство български граждани, поставя категорична бариера пред всеки стремеж за разрешаване на междуетническите и малцинствени проблеми с антидемократични средства. След 1990 г. българското общество избра свободата като основополагащ принцип на своята национална общност. Това изключва търпимост към всякакви практики на нарушаваща свободата на гражданите дискриминация. Именно заради това, ограничаването на правото за избор и политическа идентификация от страна на практикуващото етнокорпоративен политически монопол ДПС е категорично неприемливо.

Неприемливо е изваждането на цели региони в България извън обхвата на публичните механизми за граждански контрол върху институциите, администрацията и върху взаимоотношенията държава – граждани. Съвършено неприемливо е толерирането на масираната политическа корупция под закрилата на етнокорпоративния монопол на ДПС. Корупция има във всички български партии и държавни институции, но корупцията на лидерите и активистите на ДПС е недосегаема, здраво бронирана зад монополния контрол, недопускаща публична светлина върху механизмите на управлението. Монополът на ДПС създава предпоставките за възникване и засилване на радикални популистки националистически движения в България, което създава риск за изостряне на междуетническите отношения и дестабилизиране на демократичния модел на гражданска интеграция на малцинствата в страната. Последно – но не и по

значение, етнокорпоративният монопол на ДПС създава все повече предизвикателства към българската национална сигурност. Прехвърлянето на вътрешнопартийния авторитарен модел на Движението върху механизмите на функциониране на държавните институции, контролирани от ДПС като партньор в правителствена коалиция създава благоприятни условия както за безконтролни корупционни схеми на преразпределение на публични ресурси, така и за масирано, безконтролно и безпрепятствено навлизане на чужда държавна агентура в структурите на българската държавност.

Ако българската държава и гражданско общество не съумеят да деблокират етнокорпоративния политически монопол на ДПС, в средносрочна перспектива България ще бъде подложена на ерозиращите ефекти от комбинираното въздействие на териториалната автономизация на смесените райони, на разширяваща се турско-мюсюлманска имиграционна вълна, на задълбочаващ се чужд агентурен контрол в институциите и нарастващо обезсилване и парализиране на държавата „отвътре“ в опитите ѝ да се противопостави на тази бавна, тиха, но все по-трудно обратима експанзия. В един бъдещ, но не много отдалечен момент тази експанзия открито ще обслужи турската националистическа стратегия за геополитически реванш и хегемонен контрол над Балканите. Една плавна имиграционна вълна от територията на южната ни съседка ще доведе бързо във времето до етнически пропорции в България от типа на тези в Кипър, а етнокорпоративният монопол на ДПС като „държава в държавата“ - до политическа ливанизация – кипризация на българската държава. Дали това би могло да се случи по алгоритъма на етническа криза и конфликт, или чрез еволюционна промяна на социалното и политическо статукво е тема на друго изследване.

Възможно ли е едно подобно развитие да не бъде допуснато? Необходими са серия от мерки и инициативи от страна на българските законодатели и националната администрация за да бъдат отворени и укрепени механизмите на свободно и равноправно участие на българските турци в гражданската общност на днешна и утрешна България. Необходими са - промяна на избирателния закон, преразглеждане на статута на двойното гражданство, ефективна политика на привличане на имигранти с предпочитан етнически произход и компенсиране на демографската криза, укрепване прозрачността и контрола на функциониране на демократичните национални институции, формиране на широк политически и граждански консенсус по значимите национални проблеми – включително статута на ДПС, ефективна преговорна стратегия на българското правителство за турското членство в ЕС.

¹ Изключение прави инвестицията на турската компания *Sise Cam* в относително голям завод за стъкло в Търговище, променил значително стопанската конюнктура в района.

² „Индийска нишка”- метод на предварително раздаване на бюлетини с последващо удостоверяване, включително и посредством снимки, направени с камера от мобилен телефон, че предварително попълнената бюлетина наистина е пусната в избирателната урна.